

НАВЧАЛЬНО - НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
АГРОТЕХНОЛОГІЙ, СЕЛЕКЦІЇ ТА
ЕКОЛОГІЇ

ПДАУ

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут агротехнологій, селекції та екології

Кафедра селекції, насінництва і генетики

**МАТЕРІАЛИ ІV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

**“СУЧАСНІ НАПРЯМИ ТА ДОСЯГНЕННЯ
СЕЛЕКЦІЇ І НАСІННИЦТВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР”**

м. Полтава, 31 березня 2026 р.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ У СЕЛЕКЦІЇ РОСЛИН

Самородов В. М., Чеботарьова Л. В. АКАДЕМІК МИКОЛА ГРИШКО (1901–1964) – ПОСТАТЬ, ОСЯЯНА ТВОРЧИМ ГОРІННЯМ	8
Самородов В. М., Шиян О. О. Є. С. ГУРЖІЙ (1906-1983): З ПЛЕЯДИ МАЙСТРІВ-СЕЛЕКЦІОНЕРІВ	11
Самородов В. М., Шиян О. О. ВИЗНАНИЙ СЕЛЕКЦІОНЕР І ОСВІТЯНИН: ДО 75-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВОЛОДИМИРА ТИЩЕНКА	14
Шокало Н. С. ШЛЯХ ТА ДОСЯГНЕННЯ ВИДАТНОГО СЕЛЕКЦІОНЕРА	17
Вергунов В. А. КУЛЬТУРА РИЦИНИ В ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ УРОДЖЕНЦЯ ПОЛТАВЩИНИ, АКАДЕМІКА В. Г. РОТМІСТРОВА (ДО 160-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)	19
Олешко Я. В. ШТУЧНИЙ ДОБІР ЯК ОСНОВНИЙ МЕТОД СЕЛЕКЦІЇ РОСЛИН: ІСТОРІЯ ТА ЗНАЧЕННЯ	24
Білявська Л. Г., Мудряк М. О. РОЗВИТОК НАСІННИЦТВА СОЇ В УКРАЇНІ	26

СЕКЦІЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ СЕЛЕКЦІЇ І НАСІННИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ЗМІН КЛІМАТУ. ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ МЕТОДІВ У ТЕХНОЛОГІЯХ СЕЛЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ПОЛЬОВИХ КУЛЬТУР

Барилко М. Г., Захаренко В. А. ЕЛЕМЕНТИ МЕТОДИКИ ГІБРИДИЗАЦІЇ ГОРОШКУ ПОСІВНОГО (ЯРОГО)	29
Білинська О. В., Усова З. В., Реліна Л. І., Богуславський Р. Л., Усова Н. О. РІЗНОМАНІТТЯ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ <i>Aegilops</i> spp. ЗА СПЕКТРАМИ ЗАПАСНИХ БІЛКІВ ЕНДОСПЕРМУ	31
Чернобай С. В., Рябчун В. К., Мельник В. С., Капустіна Т. Б., Щеченко О. Є. ДЖЕРЕЛА ЦІННИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ОЗНАК ТРИТИКАЛЕ У СЕЛЕКЦІЙНИХ РОЗСАДНИКАХ ПЕРШОГО ТА ДРУГОГО РОКУ	35
Чернобай Ю. О., Рябчун В. К., Кузьмишина Н. В., Шиянова Т. П. ЗБЕРІГАННЯ НАСІННЯ ЗРАЗКІВ ПОМІДОРА ЇСТІВНОГО У КОНТРОЛЬОВАНИХ УМОВАХ	38
Чернищенко П.В., Скидан В.О., Глибокий О.М., Шелякін В.О. ВИЗНАЧЕННЯ АДАПТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СЕЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ СОЇ ЗА УРОЖАЙНІСТЮ ТА СТАБІЛЬНІСТЮ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ НАСІННЯ	40

ШТУЧНИЙ ДОБІР ЯК ОСНОВНИЙ МЕТОД СЕЛЕКЦІЇ РОСЛИН: ІСТОРІЯ ТА ЗНАЧЕННЯ

**Олешко Я. В., здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
Науковий керівник – Шокало Н. С., доцент кафедри селекції, насінництва і
генетики, к. с.-г. н., доцент**

Полтавський державний аграрний університет

Штучний добір є одним із найважливіших і базових методів селекції рослин, що полягає у свідомому або несвідомому відборі людиною рослин із бажаними ознаками для їх подальшого розмноження. Саме цей метод став основою формування сучасного різноманіття сортів сільськогосподарських культур, які характеризуються високою врожайністю, стійкістю до хвороб, шкідників і несприятливих умов середовища, а також покращеними якісними показниками продукції [2].

Історично штучний добір виник ще на ранніх етапах розвитку землеробства, коли людина почала відбирати найкраще насіння для подальшого посіву. На цьому етапі добір мав несвідомий характер, оскільки здійснювався без чітко сформульованої мети. Люди просто зберігали для розмноження ті рослини, які давали кращий урожай або мали інші корисні властивості. Проте навіть такий простий підхід призвів до поступового накопичення корисних змін у рослин і формування перших культурних сортів. У подальшому, із розвитком науки, цей процес став більш цілеспрямованим і перетворився на методичний добір, що передбачає чітке визначення селекційних цілей і систематичний відбір рослин за визначеними ознаками. Як зазначав Чарльз Дарвін, селекціонери, залишаючи для розмноження найкращі екземпляри, поступово накопичують корисні зміни, що в кінцевому результаті призводить до створення нових форм організмів [3].

Наукове обґрунтування штучного добору пов'язане з розвитком генетики та еволюційного вчення. Селекція як наука вивчає закономірності спадковості та мінливості організмів і розробляє методи створення нових сортів рослин. Вона базується на використанні різних підходів, серед яких штучний добір займає центральне місце, оскільки саме він дозволяє цілеспрямовано впливати на спадкові властивості рослин. Основною метою селекції є підвищення продуктивності, покращення якості продукції та пристосування культур до умов вирощування, що є особливо важливим у сучасному сільському господарстві [4].

У практиці рослинництва штучний добір реалізується через різні методи, серед яких найпоширенішими є масовий, індивідуальний і груповий добір. Масовий добір передбачає відбір великої кількості рослин за зовнішніми (фенотиповими) ознаками з подальшим використанням їх насіння. Цей метод є відносно простим і широко застосовується у виробничих умовах, особливо для підтримання сортових властивостей. Індивідуальний добір є більш складним і

точним, оскільки передбачає відбір окремих рослин і подальше вивчення їх потомства у кількох поколіннях. У результаті такого добору формуються лінії або сім'ї, які використовуються у подальшій селекційній роботі. Груповий добір застосовується переважно для перехреснозапильних рослин і полягає в об'єднанні відібраних рослин у певні групи, в межах яких відбувається перезапилення [1].

Важливим напрямом селекційної роботи є також внутрішньосортовий добір, а також добір із гібридів і мутантів. У роботі з гібридними формами добір проводять у кількох поколіннях, що дозволяє закріпити бажані ознаки та сформувати стабільні генотипи. Особливо важливим є добір у ранніх поколіннях, коли проявляється найбільша генетична різноманітність. Для підвищення ефективності селекційного процесу застосовують спеціальні методи, зокрема добір на провокаційних фонах, коли рослини піддаються дії несприятливих факторів (наприклад, хвороб або низьких температур), що дозволяє виявити найбільш стійкі форми [1].

Ефективність штучного добору залежить від ряду факторів. Насамперед це рівень генетичної мінливості вихідного матеріалу, адже чим більша різноманітність, тим більше можливостей для відбору. Важливе значення має також кількість рослин, що підлягають відбору, оскільки більша вибірка підвищує ймовірність отримання бажаних результатів. Не менш важливими є умови вирощування та рівень професійної підготовки селекціонера, який повинен правильно оцінювати рослини та контролювати процес схрещування, запобігаючи випадковому запиленню [3].

Штучний добір має велике значення не лише для створення нових сортів, а й для підтримання їх якості у процесі насінництва. У первинних ланках насінництва застосовують масовий і груповий добір, що дозволяє забезпечити однорідність і стабільність сортів. Важливу роль відіграє також механізований добір насіння за розміром, масою та іншими показниками, який сприяє підвищенню врожайності культур і покращенню їх господарських властивостей [1].

Таким чином, штучний добір є основним методом селекції рослин, який має глибоке історичне коріння та залишається актуальним у сучасному сільському господарстві. Він дозволяє цілеспрямовано змінювати спадкові властивості рослин, створювати нові високопродуктивні сорти та підтримувати їх якість. Завдяки цьому методу забезпечується розвиток ефективного аграрного виробництва, підвищення врожайності культур і зміцнення продовольчої безпеки.

Список літературних джерел

1. Добір штучний // Енциклопедія сучасної України : електронний ресурс. - Режим доступу: <https://enu.org.ua/use/d-use/dobir-shtuchnyj> (дата звернення: 22.03.2026).
2. Штучний добір // Вікіпедія : вільна енциклопедія. - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D1%82%D1%83%D1%87%D0%B>

- [D%D0%B8%D0%B9 %D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%80](#) (дата звернення: 22.03.2026).
3. Штучний добір та його види // Studfile : електронний ресурс. - Режим доступу: <https://studfile.net/preview/9353546/page:16/> (дата звернення: 22.03.2026).
 4. Селекція // Pidruchniki.com : електронний ресурс. - Режим доступу: <https://pidru4niki.com/77497/prirodoznavstvo/seleksiya#549> (дата звернення: 22.03.2026).

РОЗВИТОК НАСІННИЦТВА СОЇ В УКРАЇНІ

**Білявська Л. Г., професор кафедри селекції, насінництва і генетики,
д. с.-г. н., професор
Мудряк М. О., здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії**

Полтавський державний аграрний університет

Соя культурна (*Glycine max (L.) Merr.*) поширена в більшості регіонів країни. Чітко прослідковується її перспективність та значний попит на ринку насіння. Культура надзвичайно універсальна та має багато напрямів використання [1]. Посівні площі сої досягли свого максимуму. Але, рівень врожайності постійно залежить від ряду чинників, які у більшості випадків знижують цей показник.

Якість посівного матеріалу сої залишається питанням номер один на тлі різкого зниження кількості суб'єктів насінництва у країні. Сучасний стан насінництва має проблеми, які вимагають глибокого аналізу і обґрунтування способів їх вирішення [2-3]. Зважаючи на це, актуальним є дослідження впливу умов вирощування (ґрунтові, кліматичні, технологічні, погодні та ін.) на формування продуктивності та врожайності насіння сої. Важливим залишається удосконалення заходів післязбиральної доробки та допосівного поліпшення насіння.

Агровиробники, впроваджують у виробництво нові сучасні сорти сої культурної й лише потім починають вивчати їх сортові особливості, застосовувати та оптимізувати окремі елементи сортової технології, які спрямовані на підвищення врожайності та поліпшення якості насіння.

До зареєстрованих суб'єктів насінництва в Полтавській області відносять ряд агропідприємств, фермерських господарств та науково-дослідних установ. Вони вирощують та реалізують насіння різних сільськогосподарських культур в тому числі і сої. Державний реєстр суб'єктів насінництва та розсадництва, який являє собою повний перелік виробників насіння, щорічно повністю оновлюється.